Outokummun Keskustan valtuustoaloite: Nuorisoystävällinen Outokumpu - Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen päätöksenteossa
124/00.01.06/2026

Kvalt 26.10.2026 § 58

Hallintosäännön mukaisessa järjestyksessä Outokummun Keskustan valtuustoryhmä jätti kaupunginvaltuustolle liitteenä olevan aloitteen.

Päätös

Kaupunginvaltuusto päätti yksimielisesti lähettää aloitteen kaupunginhallituksen valmisteltavaksi.

Kpalvltk 10.11.2026 § 68

Selostus

Outokummun keskustan valtuustoryhmä jätti 26.10.2026 valtuustoaloitteen lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseksi päätöksenteossa, ensimmäisenä allekirjoittaja Eveliina Kanniainen. Aloitteessa ehdotetaan, että:

- vuoden 2025 osallistuvan budjetoinnin käytäntöä jatketaan. Vuoden 2025 talousarviossa varattiin kuntalaisten päätettäväksi yhteensä 20 000 euroa, josta Lapsivaltuusto päätti 3 000 euron käytöstä,
- vuoden 2027 talousarvioon varataan esimerkiksi 10 000 € tai vuoden 2025 kokemusten perusteella harkittu summa, ja
- summan käytöstä päättävät Nuorisovaltuusto ja Lapsivaltuusto.

Aloitteessa viitataan sen kytkeytyvän kaupungin tavoitteeseen saada Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustus vuonna 2027.

Outokummussa toteutettu osallistuvan budjetoinnin pilotti oli erillinen määräraha, jonka kohteita kuntalaiset ideoivat ja äänestivät. Rahan käytöstä saatiin kuntalaisilta ja lapsivaltuustolta ehdotuksia ja ne saatiin äänestyksen jälkeen kohdennettua enemmistön valitsemiin kohteisiin. Kokeilu koski erillissummaa ja oli ensimmäinen ja teknisesti helpoin versio osallistuvan budjetoinnin toteutuksesta. Noin toteutettuna kyse ei kuitenkaan ole syvemmälle rakenteisiin menevästä osallistavasta budjetoinnista eli osallistumista kaupungin talousarviovalmisteluun. Jos osallistuvaa budjetointia haluttaisiin jatkokehittää, seuraava taso olisi eri-ikäisten kuntalaisten osallistaminen pysyvämmin varsinaiseen talousarviovalmisteluun.

Kuntalain (410/2015) 22 § 1. momentin mukaan "Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä". Osallistumista ja vaikuttamista voidaan erityisesti edistää pykälän 2. momentin kohdan 4 mukaan "järjestämällä mahdollisuuksia osallistua kunnan talouden suunnitteluun".

Kuntalain 26–28 §:t velvoittavat kunnanhallituksen asettamaan nuorisovaltuuston, vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston ja huolehtimaan niiden toimintaedellytyksistä. Outokummussa kaksi viimeistä on yhdistetty

yhdeksi vaikuttamistoimielimeksi. Toimielimille on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan. Lasten ja nuorten osallistumisesta ja kuulemisesta säädetään lisäksi nuorisolain (1285/2016) 24 §:ssä.

Talousarvio on kaupungin tärkein toiminnan suunnitteluasiakirja. Vaikuttamistoimielimiä olisi perusteltua kuulla talouden osalta erikseen osana talousarvion valmisteluprosessia. Jos kuuleminen tapahtuu vain yksittäisissä asioissa tai annetaan erillinen määräraha päätettäväksi, vaikuttamismahdollisuus toteutuu talouden osalta vain pieneltä osin. Toisaalta kaupungin talousarvio on laaja kokonaisuus, jonka kokonaisuuden ymmärtäminen vaatii opiskelua. Sinänsä kunnan talouden periaate on sama kuin missä tahansa kotitaloudessa eli menot tulee saada sovitettua tuloihin lyhyellä aikavälillä tai velan kautta pidemmällä aikavälillä.

Kaupunki tavoittelee Unicefin Lapsiystävällinen kunta -tunnustusta vuodelle 2027. Lasten ja nuorten pysyvä rooli talousarvioprosessissa olisi erillistä määrärahaa vaikuttavampi ja pysyvämpi osallisuustoimenpide lapsiystävällisyyden kehittämiseksi.

Osallistuvan budjetoinnin kehittyneempi malli siirtää osallistumisen erillisestä euromäärästä varsinaiseen talousarvioprosessiin. Vaikuttamistoimielimet voitaisiin ottaa vuonna 2027 mukaan talousarvion 2028 valmisteluun, jolloin ne pääsevät osallistumaan koko talousarvioprosessiin ja osallistumaan talousarvion rakentamiseen. Malli voitaisiin rakentaa kahdelle tasolle:

1. Kuuleminen valmistelussa.
   Vaikuttamistoimielimet eli nuorisovaltuusto sekä seniori- ja vammaisneuvosto ovat jo nyt edustettuina kaupunkipalvelujen lautakunnassa, mutta jatkossa ne voisivat osallistua koko prosessiin alla kerrotulla aikataululla ja osana sitä saada kaupunkipalvelujen lautakunnan sekä mahdollisuuksien mukaan myös kaupunkirakennelautakunnan ja kaupunginhallituksen talousarvioluonnokset käsiteltäväkseen kannanottoja varten. Käsittelyä varten asiakirjoista tarvittaisiin todennäköisesti selkokieliset tiivistelmät. Vaikuttamistoimielimet antaisivat halutessaan lausunnot ennen lautakuntien käsittelyä, jotta näkemykset ehtivät vaikuttaa esityksiin. Talousarvioesitykseen liitetään vastine siitä, miten lausunnot otettiin huomioon.
2. Kohdennettu päätösvalta.
   Osa tulosyksiköiden määrärahasta esim. nuorisotyössä, varhaiskasvatuksessa ja kouluissa voitaisiin osoittaa nimetyn toimielimen suunniteltavaksi ja päätettäväksi joko yksin tai yhdessä valmistelevan viranhaltijan kanssa. Aloitteen tarkoittama Nuorisovaltuuston ja Lapsivaltuuston oma määräraha toteutuisi tällä tasolla suunnitelmallisemmin, kuin erillisenä erikseen päätettävänä määrärahana. Kohteet olisivat lasten ja nuorten päivittäisissä toimintaympäristöissä sekä seniori- ja vammaisneuvoston tärkeäksi päättämissä kohteissa.

Malli ei siirrä budjettivaltaa valtuustolta. Valtuusto hyväksyy talousarvion ja toimielimet päättävät osana käyttösuunnitelmiaan kohennetuista määrärahoista valtuuston asettamissa rajoissa.

Muutamissa kunnissa on siirrytty samaan suuntaan: erillisen äänestyssumman tilalle on tuotu vaikuttamistoimielinten lausunnot talousarviosta ja toimialojen omiin määrärahoihin kytketty osallistuminen.

Kunta	Malli	Keskeinen havainto Outokummulle
Mikkeli	Aluejohtokunnat, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto ja nuorisovaltuusto antavat vuosittain lausunnot lautakuntien talousarvioesityksistä.	Kuuleminen tulee ajoittaa ennen lautakuntakäsittelyä.
Nurmijärvi	Erillinen OsBu-määräraha 2017–2025 (25 000–50 000 €/v). Vuodesta 2026 kuntalaiset osallistuvat toimialan tai tulosyksikön määrärahojen käytön suunnitteluun; nuorisotaloilla kokeillaan 500 €:n nuorten päätösvaltaa nykyisen budjetin puitteissa.	Erillismallin ongelmat: 60–75 % ideoista liian kalliita tai muuten epärealistisia, ideoiden määrä ja arviointityö vaikeasti ennakoitavaa, toteutus normaalin toiminnan suunnittelun ulkopuolella ja mahdolliset ylläpitokulut jäävät huomioimatta. Toimialoihin kytketty malli ratkaisee näitä.
Eurajoki	Talousarvion 2027 laadintaohjeessa oma luku osallistuvalle ja lapsiystävälliselle budjetoinnille.	Osallisuus kirjataan suoraan talousarvion laadintaohjeeseen. Lapsibudjetoinnilla tarkastellaan koko talousarviota lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Outokummun osallistuvan budjetoinnin seuraavan vaiheen malli voitaisiin ottaa käyttöön talousarvion 2028 valmistelussa, joka tehdään vuoden 2027 aikana. Alustava aikataulutus olisi

- Huhtikuu 2027: Kaupungin johtoryhmä perehdyttää vaikuttamistoimielimet kaupungin talouteen ja talousarvioprosessiin selkokielisesti.
- Toukokuu 2027: Yhteinen työpaja vaikuttamistoimielimille ennen vuoden 2028 talousarvioraamin päättämistä. Oppilaskunnat osallistetaan soveltuvin tavoin kouluissa ennen kesälomaa
- Kesäkuu – elokuu 2027: Talousarvion 2028 laadintaohjeeseen lisätään oma luku osallistuvasta budjetoinnista.
- Syyskuu-lokakuu 2027: Lautakuntien talousarvioluonnokset toimitetaan vaikuttamistoimielimille, jotka antavat lausuntonsa ennen lautakuntakäsittelyä. Nuorisovaltuusto sekä seniori- ja vammaisneuvosto laativat käyttösuunnitelman mahdollisesta omasta määrärahastaan.
- Lokakuu–marraskuu 2027: Kaupunginjohtajan talousarvioesitykseen liitetään vastine lausuntojen huomioimisesta ennen kaupunginhallituksen käsittelyä.
- Joulukuu 2027: Kaupunginvaltuusto hyväksyy talousarvion 2028.
- 2028: Toteutus ja seuranta ja seuraavan talousarviovuoden prosessin kehittäminen.

Malli ei edellytä uutta erillistä määrärahaa, koska kohdennettavat summat osoitetaan toimialojen olemassa olevista määrärahoista. Suurin vaade on entisestään lisääntyvä viranhaltijatyö eli selkokielisten tiivistelmien, työpajojen ja vastineiden laatiminen.

Tällä mallilla lakisääteisten vaikuttamistoimielinten vaikuttamismahdollisuus toteutuisi kokonaisvaltaisemmin myös taloudessa. Lapsivaikutusten sekä ikääntyneiden ja vammaisten näkökulman arviointi tulisi nykyistä vahvemmin osaksi talousarvioprosessia. Malli tukee Lapsiystävällinen kunta -tavoitteita ja kaupungin strategian Kumpukartan osallisuustavoitteita.

Mallin toteuttamiseen liittyy ainakin seuraavat riskit:

Riski	**Hallintakeino**
Lausunnot tulevat liian myöhään vaikuttaakseen	Kuuleminen ennen lautakuntakäsittelyä, aikataulu laadintaohjeeseen
Talousarvioaineisto on liian raskasta etenkin lapsille ja nuorille	Selkokieliset tiivistelmät, ikätasoiset työpajat
Ideat ylittävät käytettävissä olevan summan, mikä aiheuttaa pettymyksiä	Määrärahan raamit ja kriteerit kerrotaan etukäteen. Malli opettaa myös tekemään valintoja, priorisointia ja neuvottelutaitoa
Toteutetut kohteet lisäävät myöhempien vuosien käyttömenoja	Ylläpitokustannukset arvioidaan ennen päätöstä
Osallistuminen jää muodolliseksi	Kirjallinen vastine jokaiseen lausuntoon ja raportointi toteutumisesta
Viranhaltijoiden työmäärä kasvaa mahdottomaksi hallita	Arvioidaan tarvittaessa, voidaanko jostain muista ei-lakisääteisistä tehtävistä luopua

Vaikutusarviointi — Lisää kuntalain ja kaupungin strategian mukaista osallistumista

Valmistelija — Kaupunkipalvelujen johtaja

Lisätietoja — Kaupunkipalvelujen johtaja Jukka Orenius, 0447559240

Esittelijä — Kaupunkipalvelujen johtaja

Päätösehdotus — Kaupunkipalvelujen lautakunta päättää antaa edellä kerrotun vastauksena aloitteeseen ja toimittaa sen edelleen kaupunginhallitukselle ja -valtuustolle.

Päätös — Kaupunkipalvelujen johtajan ehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

_____